

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Ludmila Ulitkaia

Oamenii țarului nostru

Traducere din rusă și note de
GABRIELA RUSSO și LUANA SCHIDU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brinzan
DTP: Florina Vasiliu, Veronica Dinu

Tipărit la Paper Print – Brăila

LUDMILA ULIȚKAIA

LIUDI NAȘEGO ȚARIA

Copyright © Ludmila Ulitskaya

All rights reserved.

Published by arrangement with ELKOST Intl. Literary Agency.

© HUMANITAS FICTION, 2023, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ULITSKAIA, LIUDMILA EVGENIEVNA

Oamenii țarului nostru / Ludmila Ulițkaia; trad. din rusă

și note de Gabriela Russo și Luana Schidu. – București: Humanitas Fiction, 2023

ISBN 978-606-097-238-9

I. Russo, Gabriela (trad., note)

II. Schidu, Luana (trad., note)

821.161.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723/684 194

Câte soiuri de oameni mai are și țarul nostru!

Nikolai Leskov

Te trezești câteodată că nu mai ești. Că ești rupt în mii de bucăți, și fiecare bucată are ochiul ei, nasul și urechea ei. Ochiul are fațete, fiecare dintre ele având propria imagine, auzul devine stereofonic, iar mirosul de zăpadă proaspătă și de mâncare la comun amestecat cu parfumul plantelor tropicale și al subsuorilor străine alcătuiesc un talmeș-balmeș.

Când ești tânăr faci eforturi titanice să te aduni și să-ți compui eul din gesturi întâmplătoare, din idei și emoții străine ție până atunci, să le pui în ordine, și ți se pare că ești cât pe ce să-ți afli plinătatea. Ești chiar mândru de succesul tău – ai făcut să prindă viață un nume de familie oarecare, dându-i personalitatea ta unică, ai dat sonorității lui goale conținutul individualității tale, însușirile tale personale.

Și dintr-odată – crah! Un morman de cioburi. Nici pomeneală de „eu“ în întregul lui. O enigmă care te înspăimântă: nici vorbă de „eu“, doar imagini de călătorie, caleidoscop făcut țandări, și-n fiecare ciob, tot ce ai inventat cu bună știință, și toate fărâmele de viață găsite din întâmplare, pe care nu le-ai prevăzut, sunt tocmai „eul“ tău: bătrânul orb care se desfată ascultând Beethoven, femeia care-și poartă tristă și plictisită frumusețea, două bătrâne neconsolate și Jenia – fetița uimită de prostia, misterul, minciuna și frumusețea lumii. Datorită ei, Jeniei, solia aleasă să-l reprezinte, autorul încearcă să evite vederile personale de care-i

e lehamite, să uite părerile și judecățile tocite de atâta întrebuințare, lăsând fărâma pomenită să existe independent.

Rămâne să stea la mijloc, între cel care observă și cel observat. A încetat să fie interesat de el însuși. În esență, e de sine stătător în câmpul observației, nu se amestecă, nu se înflăcărează, nu se lasă antrenat, e dezinteresat. Ce joacă încântătoare descoperi când ești atât de departe de tine însuși! Observi că frumusețea frunzelor și a pietrelor, a oamenilor și a norilor e modelată de unul și același meșter, că o adiere cât de ușoară a vântului le schimbă și felul în care au fost orânduite, și nuanțele. Suprafața încrețită a apei capătă un nou model de desen, bătrânii mor, se nasc pruncii, și-n timpul ăsta norii s-au transformat în apă, au potolit setea oamenilor și-a animalelor și au intrat în pământ împreună cu trupurile lor descompuse.

Oamenii neînsemnați privesc spectacolul acesta cu capul ridicat. Se entuziasmează, se ceartă, se omoară între ei și se îmbrățișează. Nu-l bagă în seamă pe autorul aproape inexistent.

OAMENII ȚARULUI NOSTRU

Drumul măgarului

Până să înceapă Primul Război Mondial, șoseaua trecea prin tunelul săpat în munte, apoi o lua la vale către un orașel, acolo lăsa în urmă refugii laterale, drumuri înguste, întinse până-n satele din împrejurimi, și continua spre Grenoble, Milano, Roma... Înainte să intrăm în tunel, am ieșit de pe autostradă pe un drum îngust, care mergea pe culmea muntelui. Marcel s-a bucurat că n-a scăpat ocazia să vireze, cum i se întâmplase nu o dată – panta era singurul loc pe unde se putea ajunge la vechiul drum roman din secolul I. De fapt, cele mai multe autostrăzi europene – elegante, cu șase benzi, autostrăzi de mare viteză – sunt construite peste drumurile romane. Marcel voia să vedem mica bucată de drum rămasă intactă, așa cum arăta ea la început. Nu prea arăta bine, drumul era destul de îngust – abia încăpeau două mașini –, pietruit, ducea de la un orașel la altul. A fost abandonat după construirea tunelului. La poalele muntelui fusese cândva o stație romană de poștă care asigura transportul scrisorilor din Britania până-n Siria. Dura zece zile cu totul...

Am urcat pe creasta muntelui și am coborât din mașină. Acum două mii de ani, piatra cubică din pavaj era pusă peste pietrișul mărunț, pantele erau abrupte și aproape netede de la milioanele de picioare și roți care trecuseră pe acolo. Eram trei – Marcel, un avocat care se mutase în ținuturile acestea

de cinci ani, grasa de Agnès, cu un nume pompos de familie aristocratică și un caracter infect, și eu. Drumul avea suișuri avântate, în asemenea locuri dispar neliniștile și apare o emoție opusă lor – dorința aceea irepresibilă care-i mâna pe romani în direcție opusă, spre miazănoapte, spre apus, la dracu-n praznic, spre mări reci și pământuri întinse, prin păduri de nepătruns și mlaștini de netrecut.

— Drumurile astea au brăzdat pământurile triburilor dispărute și au format ceea ce mai târziu a devenit Europa... a zis Marcel, gesticulând frumos cu mâinile-i mici, scuturându-și părul buclat.

Semăna cu un aristocrat fiul de prăvăliaș, și nu Agnès, cu nasul ei mic între obrajii rumeni, rotofei.

— Zici că ăsta, a arătat ea cu degetul pământul de sub picioare, e drum roman?

— Pot, desigur, să-ți arăt hărțile, a ripostat intrigat Marcel.

— Sau greșești, sau spui prostii! l-a contrazis Agnès. Am văzut drumurile vechi la Pompei, acolo sunt fâgașe adânci, pietre de douăzeci de centimetri sfărâmate. Uită-te și tu aici, drumul e neted, nici măcar o adâncitură, o urmă de roți!

Cearta lor – din orice motiv – dura de douăzeci de ani, și nu de trei ore, cât timp petrecuserăm în mașină, dar atunci nu știam. Acum se certau rău de tot, motivul fiind fâgașele: Marcel susținea că drumurile se construiau cu totul altfel în raza orașului decât în afara lui, și pe străzi piatra era tăiată special, fâgașele arătau ca un fel de șine, și-n nici un caz nu erau sfărâmate de roți.

De pe creastă priveai semăna grozav cu cea din Crimeea, doar că întinderea era mult mai vastă și marea mult mai departe. Și totuși, la orizont, un vâl de ceață ademenitor anunța subtil prezența ei. De aici, de pe creastă, se vedea linia elegantă a podgoriilor și a măslinilor. Terasese și îm-

pletiturile din șipci de lemn împiedicau grohotișul să alunece la vale.

La picioarele noastre se iveau tulpini de salvie uscate, sfărâmicioase, cimbrisorul își întindea ramurile pe pământ, și ceva mai departe se înălța un caper ofilit.

Ne-am întors la mașină și am coborât panta. Marcel continua să povestească prin ce se deosebeau drumurile grecilor de cele ale romanilor – grecii mânau măgarul pe munte și făceau poteca în urma mersului lui întortocheat, în vreme ce romanii tăiau drumul drept, de la punctul A la punctul B, retezând colinele și golind lacurile întâlnite în cale... Agnès îl contrazicea.

Cunoșteam sătucul spre care ne îndreptam: cu câțiva ani în urmă stătusem acolo trei zile – se organizase un festival într-un oraș din apropiere, mi se propuseseră la alegere o cameră la hotel sau sătucul acela. Am ales să stau într-o veche casă țărănească, la Geneviève. Tot ce am văzut acolo m-a impresionat profund, m-a tulburat. Geneviève aparținea generației studenților parizieni care se revoltaseră în 1968, fusese și cu stânga, și cu verzii, și cu ezoteriștii dedulciți la ierburi, înghițise succesiv toate momelile, apoi o rupseseră cu ispitele, și la vremea când ne-am cunoscut era femeie în toată firea, arăta ca o țărancă arsă de soare, cu ochii de un albastru intens, care-i trădau firea voluntară, trăia fericită în singurătatea ei. La început mi s-a părut puțin inhibată, dar mi-am dat seama mai târziu că se găsea într-o stare de liniște sufletească de invidiat. Locuia de zece ani în casa de la țară, restaurată cu mâinile ei, având tot ce-i trebuie sufletului și corpului: apă caldă, duș, telefon, frumusețea neîntinată a munților, vară lungă și iarnă scurtă, dar cu zăpadă din abundență.

Singurătatea deplină, căutată de Geneviève, era din belșug, deși devenise odată cu trecerea anilor mai puțin deplină:

când găsisse locul acesta, existau acolo patru case, din care două nelocuite, celelalte două aparținând unor localnici – unul dintre vecini avea, pe lângă podgorie, un atelier mecanic, celălalt avea o turmă de oi. Geneviève a cumpărat una din cele două case nelocuite. Mecanicul și oierul nu-i tulburau singurătatea aleasă din proprie voință, o salutau când o întâlneau, dar nu legaseră prietenie.

Mecanicul era distant și cam sărac cu duhul. Păstorul nu era deloc prost – fusese călugăr, trăise mulți ani retras la mănăstire și se întorsese acasă la părinții lui bătrâni, lipsiți de putere. Capela așezată între cele patru case era închisă. Odată, când m-am apropiat de capelă și m-am uitat pe ferestruică, am văzut pe peretele alb din spatele altarului Tripticul lui Rubliov. Geneviève, atee în felul intelectualilor francezi, mi-a explicat că monahul acesta era un credincios ciudat, îl câștigase religia pravoslavnică de partea ei, nu se bucura de îngăduința autorității clericale, și, deși în împrejurimi era mare lipsă de preoți, nu era invitat niodată să țină slujba la bisericile fără preoți, și slujea din când în când numai în capela micuță ca o jucărie – pentru Domnul Dumnezeu și mama Lui. Familia mecanicului nu venea la slujbă, o considera „nelalocul ei“... Mi s-a părut ciudat atunci că, aflându-mă atât de departe de casă, de Rusia, mă lovesc de aceleași probleme curat rusești. N-am dat cu ochii de oier în anul acela, fiindcă își păștea turma undeva la munte...

Pe Geneviève o vizitau din când în când copiii săi ajunși la maturitate – o fată și un băiat de care nu era prea apropiată – și cunoscuții. Se bucura să-i vadă, dar se bucura și când plecau, lăsând-o în singurătatea ei umplută până la refuz cu plimbări, meditație, exerciții yoga, cules de fructe și verdețuri, muncă în mica sa grădină de zarzavat, lectură și muzică. Predase înainte muzica, dar numai acum, în li-

bertate, învățase să se bucure de ea în mod dezinteresat și neconstrângător...

Singurătatea ei desăvârșită a început să se fisureze când fostul soț a vizitat-o împreună cu noua sa familie și, îndrăgostindu-se de locurile acelea, a hotărât să cumpere ultima casă nelocuită. A găsit moștenitorii, care i-au vândut bucu-roși ce mai rămăsese din vechea construcție abandonată. Casa a fost restaurată, și noii vecini veneau numai în vacanțe și se străduiau s-o deranjeze cât mai puțin.

A doua lovitură primită a fost și mai zdravăn resimțită: Marcel, curtezanul ei devotat pe viață, cu care trecuse prin toate relațiile posibile – îi fusese cândva amantă, refuzase să se mărite cu el când fusese părăsit de soție, apoi rupsesse legătura cu el de dragul unui tinerel, uitat după o lună, ca pe urmă să devină prieteni pentru mulți ani, ajutându-se reciproc în momentele cele mai grele. Brusuc, fără să-i spună o vorbă, Marcel a plecat să lucreze în Thailanda. Mai târziu Geneviève l-a vizitat acolo, și părea că relația lor s-a reînnoit, dar ea s-a întors la Paris și a dispărut câțiva ani, fără să-i dea nici un semn de viață. El a găsit-o, a fost zguduit văzând-o complet schimbată, trăind izolată de lume. Atunci s-a hotărât să-și schimbe și el viața în felul în care și-o schimbase Geneviève. Și-a cumpărat un vechi conac abandonat, aflat la un kilometru și jumătate de casa ei. Gardul de piatră și acareturile conacului, cea mai importantă construcție din toată regiunea, se vedeau de la fereastra etajului de sus al casei lui Geneviève...

Am ajuns puțin mai târziu decât ne așteptaserăm. La intrarea în sat, un animal destul de mare a apărut pentru o clipă în lumina farurilor, trecând drumul în fugă. Trezită din somn, Agnès a început să strige:

— Un bursuc!

— Sunt mulți pe aici. Pe bărbătușul ăsta îl știu, are vizuina la trei sute de metri de aici, a liniștit-o Marcel.

Se făcuse întuneric. Casa era luminată. Ușa era deschisă, perdeaua albă s-a mișcat ușor, de după ea a apărut Geneviève.

Am intrat într-o enormă încăpere boltită, având o destinație imprecisă. Arcele bolții erau uimitor de asimetrice, ici, colo atârneau de ele niște cârlige – erau șase, și umbrele lor se frângeau de marginea arcelor. Nimeni nu știa ce anume fusese agățat de ele.

Ne așteptau – masa era aranjată, dar oaspeții se aflau într-o altă parte a încăperii, aproape de căminul fierbinte. Pe bărbatul semănând cu un cowboy foarte bătrân l-am ghicit imediat că e fostul soț al lui Geneviève, și pe tânăra uscățivă, cu bărbia proeminentă și mușcătura dinților strâmbă, că e cu siguranță actuala lui soție. Se vedea cât de colo că fata de zece ani, fiica lor, moștenise de la tată trăsăturile regulate ale feței, și de la mamă farmecul unei sălbăticiuni ciudate. În fotoliul acoperit cu cârpe vechi – niște șaluri sau bucăți de tapiserie – stătea o negresă nu prea tânără, cu turban galben și rochie de mătase, cu niște maci și crini uriași. Pianina era deschisă, pe suportul ei se aflau paginile cu note, și se simțea că muzica abia încetase... Focul din cămin agita umbrele flăcărilor pe pereți și pe tavanul boltit. Am început să am îndoieli, neștiind dacă trecusem din realitate în vis, sau într-o scenă de film...

Ne-am spălat, veniți de pe drum. Apa curgea la robinet, dar alături, pe o măsuță, se aflau un lavoar de porțelan și un ulcior. Cabina de duș nu avea perdea, în fața ei se afla un paravan din bambus. Prosopul destrămat, peticit în multe locuri, atârna de cârligul din metal. Mâinile talentate ale lui Geneviève își lăsaseră amprenta pe lucrurile adunate în podul casei, pe lavița cu vechituri și, poate, la groapa de gunoi. Se vedea că mobilierul din casă era restaurat din rămășițe.

Spălați de praful de pe drum, ne-am sărutat europenește, trimițând de două ori bezele în aer, și Geneviève ne-a pofțit

la masa mare, acoperită cu o față de masă portocalie. Piureul de bostan din castronul oval avea sclipiri auriu-roșcate, pe o tavă zăcea un iepure fript, trofeul de vânătoare al lui Marcel, și pe lângă farfuriile grosolane de faianță erau împrăștiate gălbenele de pădure, flori de toamnă. În coșul de pâine acoperit cu șervet se aflau lipii subțiri fără sare, coapte de stăpâna casei în sobița de tablă, nu cumpăra niciodată pâine. Jean-Pierre, fostul ei soț, mare amator și cunoscător al vinurilor, adusese pentru cină un vin din rezerva sa prețioasă. A turnat vinul în paharele de culori diferite, iar negresa Eileen a împărțit cu grijă lipiile, menajându-și unghiile de o lungime nemaivăzută, răsucite în spirală, date cu lac roșu, strălucitor. Marcel a ridicat brațele, exclamând:

— Ce frumos!

Geneviève, împărțind piureul portocaliu în farfurii, a schițat o ușoară mișcare a buzelor asemenea zâmbetului lui Buddha, un fel de surâs îndreptat mai degrabă spre sine, nu spre ceilalți. Nu se auzea nici un zgomot de petrecere francească, toți vorbeau în șoaptă, temându-se parcă să nu tulbure solemnitatea plină de mister a momentului.

Marie, a doua soție a lui Jean-Pierre, a ieșit din încăpere, a intrat într-una din camerele din interiorul casei și a ieșit într-o clipă ținând în brațe un copil, despre existența căruia eu nu știam nimic. Era somnoros, își mijeja ochii și își întorcea fața din cauza luminii. Avea trei ani. Mâinile și picioarele îi atârnavă inerte, ca ale unei păpuși de cârpă. Marie i-a vârât biberonul în gură. El nu putea să-l țină în mână, dar a început să tragă leneș din tetină, fără mare poftă.

Ivette, fiica lor, s-a apropiat de mama ei și a rugat-o ceva în șoaptă. Mama a dat din cap în semn de aprobare și i-a pus copilul în brațe. Fata l-a luat, ținându-l ca pe un obiect sacru...

Jean-Pierre se uita atât de duios la copil, încât încetase să mai arate ca un cowboy ieșit la pensie...

Cuprins

<i>Prolog</i>	7
---------------------	---

OAMENII ȚARULUI NOSTRU

Drumul măgarului	11
Scara mobilă	26
Sistemul coridoarelor	32
Marele profesor	42
Dezertorul	53
O frumusețe de pisică	56
Tom	69
Trupul frumoasei	78
Finist Șoimanul	89
Scurtcircuit	94

TAINA SÂNGELUI

Stabilirea paternității	109
Fiul cel mare	118
Corista Mașa	124
Fiul unor părinți cu suflet nobil	135

ȘI AU TRĂIT MULT

Și au trăit mult... ..	161
... Și au murit în aceeași zi	175
Ultima săptămână	180
Marea doamnă cu o cățea mică	187
<i>Ménage à trois</i>	199
Fiica scriitoarei	212

ÎNGERUL PĂZITOR

Îngerul păzitor.	245
Rața	246
Perele de Gudauta.	248
Carpați, Ujgorod.	253
De ce și pentru ce...	256
Dopul	259
O călătorie cu spaime	261
Arabul meu iubit.	269
Pulpa de vită	272
Moscova–Podrezkovo. 1992	280
Francisc din Assisi: doi în unul +	288
Olandezul antipatic	295
Chimonoul	301
Așa stă scris...	305
Dalmațianul	323
O, Manon!	328
Vagonul comun.	341